

Strahovi

Kako naj pričnem? Delo me ni posebno navdušilo, a to je verjetno bolj posledica tega, da mi je že knjiga, ki sem jo prebrala pred *Strahovi*, dokaj razrvala živce. V splošnem je sicer dobro napisano, a še posebno lik pastorja Mandersa mi je ustavljal željo po branju. Pa kaj bi naštevala osebne zadržke, kajti v duhu tistega časa je bilo to delo vsekakor revolucionarno, saj se je dotaknilo takrat izredno prepovedane tematike.

Zgodba se odvija na posestvu Alving na norveškem, kjer prebiva vdova Helene Alving. Prične se, ko se njen sin, ki je bil več let v tujini, končno vrne domov, da bi obiskal sirotišče, ki ga je njegova mati zgradila v spomin stotnika Alvinga. Kmalu spoznamo tudi pastorja Mandersa, ki pride k njej na obisk, da bi uredila še poslednje poslovne reči v zvezi s sirotiščem. Skozi napete dialoge, ki večinoma potekajo med pastorjem in vdovo, spoznamo da v na videz popolni družini Alving ni bilo vse tako kot bi moralo biti. Skozi njeno pripoved se razkrije razvrat in pokvarjenost njenega moža, katerega čast je vsa leta ščitila in ki jo skuša na koncu zavarovati tako, da je v njegov spomin pred sirotiščem postavila spomenik. Mati in sin skozi izpoved drug drugemu ugotovita, kako globoko je njihova družina zabredla skozi leta; Osvald je zaljubljen v lastno polsestro, po očetu pa je podedoval smrtonosno spolno bolezen, sifilis. Na koncu je gospa Alving izpostavljena dilemi, ali naj usliši sinove želje in ga odreši tako psiholoških kakor fizičnih muk, ter ga s tem hkrati umori, ali pa naj ga pusti živeti in gledati, kako počasi drsi v smrt.

Delo tako zelo odkrito predstavi ostro kritiko tedanje družbe, na katero je imelo krščanstvo še vedno velikanski vpliv; to se kaže v tem, kako pastor Manders tako gospe Alving kakor Regini, njeni služkinji, našteva njune dolžnosti. Medtem ko je prvo že v mladosti potisnil v nesrečen in bolečine poln zakon z možem pijancem, pa drugo sili v to, da bi upoštevala svojega očeta – zanj se kasneje izkaže, da sploh ni njen pravi oče – saj ji tako narekuje hčerinska dolžnost. Pastor se zateka k temu, da skuša vse opravičiti skozi božjo voljo, gospa Alving pa je že mnogo bolj na stvarni tleh in se kljub strahopetnosti, ki jo je gojila večino življenja, odloči, da sinu le pove resnico o njegovem očetu. Trhla hišica iz kart, ki jo je gradila večino življenja se s tem poruši, vendar se s tem le reši svojih strahov, prav tako pa pri tem pomaga sinu.

Vse te komponente in nič več subtilna namigovanja, ki jih Ibsen skozi dialog med karakterji poda bralcu, ne kažejo na nič drugega kakor na realizem, v katerem je dramatik tudi ustvarjal. Če to delo izpostavimo iz njegovega opusa, se celo približa naturalizmu, saj je v njem močno zastopan determinizem, glavna značilnost tega književnega obdobja. Skozi strahove, ki zasledujejo tako mater kakor Osvalda, in skozi sifilis, ki ga le-ta podeduje od staršev, se kaže neizbežnost dednosti; v kar se človek rodi, temu ne ubeži. Opazimo tudi poudarek na tem, kako je okolje vplivalo na družino Alving; Helene je v zakonu postala nesrečna, strahopetna ženska, ki je zovoljo dolžnosti, ki jih ji je naložila cerkev, zavrgla svoje želje; pokojnega komornika Alvinga sta družba in brezdelje popeljala v razvrat, pijančevanje in nezvestobo; Osvald pa je zaradi družbe, v katero ga je poslala mati, da bi ga ubranila pred očetovim uničujočim vplivom, postal amoralen človek, ki se z vedenjem, da bo kmalu umrl, vdaja vsem prepovedanim sladkostim brez zadržkov.

To uspe Ibsen sporočiti bralcu skozi dobro zasnovan dialog, ki da človeku jasno sliko občutkov, ki se ob besedah karakterjev vrstijo v njihovih glavah. Čeprav so didaskalije v tekstu kratke in igralcem dopuščajo veliko svobode, večino stvari sporoči že samo besedilo vsakega posameznega lika. Skozi različno izražanje in pozorno izbrane besede nam da dramatik odličen občutek za to, kakšne so te

Strahovi

osebe, okoli katerih se vrta zgodba. Celotna drama Ibsen razdeli na tri dejanja, skozi katera gradi napetost, ki doseže vrh ob Osvaldovem razkritju, da ima sifilis in da bi želel, da mu mati da morfij, ko bodo bolečine prehude. Celotna zgodba je zgrajena na analitičen način, saj glavne osebe odkrivajo mračne skrivnosti preteklosti. Jezik sicer ni kdo ve kako izumetničen, vendar se občasno opazi – posebej pri pastorju Mandersu in Osvaldu, ki je umetnik – kakšne starinske besede. Še posebno mi je v oči padla beseda 'polje' iz glagola 'plati', ki jo je drugače v delih le redko opaziti. Kak izmed likov se v svojem dialogu kdaj posluži pripovedovanja, in sicer kadar opisuje pretekle dogodke, drugače pa je celotna drama spisana v dialogu.

Iz tega logično sledi, da delo spada v dramatiko, in sicer sodobno; Henrik Ibsen velja celo za očeta te zvrsti. Je realistično-naturalistična drama, hkrati tudi tezna, saj razpravlja o problemu dvojne morale tedanjega meščanstva. Drži se tudi antičnega načela enotnosti, saj se vse zvrsti v enem dnevu, v hiši ob fjordu, dogajanje pa je strnjeno. A kaj je avtor sploh želel povedati s to žalostno zgodbo o od znotraj razžrti družini?

Zdi se mi, da je bilo to delo ustvarjeno zato, ker je duh vseh intelektualcev tistega časa klical k neki osvoboditvi od spon religije in družbe; želeli so si svobode osebnosti in svobode dejanj, želeli so, da jih družba ne bi sodila samo zato, ker so svoje korake naravnali v drugo smer kakor preostali. Ibsen v tem delu obravnava težko tematiko zlaganih odnosov v družini in njihovih posledic, ki končno vodijo v propad sina in neizbežno nesrečo matere, ki se je uklonila družbi, namesto, da bi sledila svojemu srcu.

A pri težkem odraščanju in življenju, ki ga je živel Ibsen, niti ni čudno, da se je loteval takšnih tematik. Potem ko je njegov oče, prej sicer premožen trgovec, bankrotiral, se je bil primoran udejstvovati kakor lekarnarjev vajenec. Študij medicine je kasneje opustil in se posvetil pisanju ter gledališču, velik del življenja pa je prebil tudi v Italiji in Nemčiji. Umril je na norveškem leta 1906, ko ga je ubila druga srčna kap. Preden se je lotil pisanja realističnih in naturalističnih dram, je Ibsen ustvarjal še pod vplivom romantike, spisal pa je tudi nekaj nacionalno obarvanih del. V drugem obdobju svojega ustvarjanja je pisal realistična in naturalistična dela, v tretjem pa se že kažejo znaki simbolizma in nove romantike. Njegova druga znana dela poleg *Strahov* so tudi *Nora*, *Stebri družbe* in *Peer Gynt*.